

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentie aan den Uitgever J. A. WORMSER, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Insendingen die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 14 November 1897. N°. 1038.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van Beldegen en Verlangingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

XXV.

Om in de bedeeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen in Christus, heide dat in den hemel is, en dat op de aarde is. Ephes. 1: 10.

De betekenis, die in de 'gemeene gratie Gods' zoo voor de verschijning in het vleesch, als voor het werk van den Middelaar is gelegen, mag thans geacht worden duidelijk en volledig genoeg in haar deelen te zijn toegelicht. Van die deelen tot het geheel terugkerende zij alsnu aan die nauwkeuriger uiteenzetting nog tweemaal in 't gemeen toegevoegd.

Het eerste betreft de duidelijke openbaring, dat de Christus gekomen is, en niet anders komen kon, dan in de volheid der tijden. Die uitdrukking zelve is aan de Heilige Schrift ontleend. De heilige apostel Paulus zegt in Gal. 4: 4: 'Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God zijnen Zoon uitgezonden, geworden uit eene vrouw, geworden onder de wet,' en nogmaals in Eph. 1: 10: 'Om in de bedeeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen in Christus, heide dat in den hemel is, en dat op aarde is.' Dit zeggen nu onderstelt, dat het 'Woord' niet op elk willekeurig oogenblik vleesch kon worden, dat niet elk tijdstip gewicht hiervoor geschikt was; dat de Vleeschwording wachten en toeven moest totdat tijd bij tijd zou gekomen zijn, en totdat eindelijk het hiervoor bestemde proces van den tijd einde toe zou zijn afgeloopen; en zulks in dien zin dat er feitelijk slechts één jaar, één dag, één uur was, waarin de Christus kon, maar dan ook moest geboren worden, en dat dit moment heet de 'volheid der tijden'. Het is het beeld ontleend aan een beker dien ge vult. Onderwijl druppel zich bij druppel voegt is de beker aldoor bezig gevuld te worden, maar eerst als de laatste druppel er aan is toegevoegd is de volheid bereikt. En ook, terstond daarna begint de beker over te lopen, en is alzo dat ééne moment reeds voorbij. 'Volheid der tijden' wijst er op, dat het verleden voortdurend rijpt, dat eindelijk het moment van volkomen rijpheid komt, maar ook dat terstond daarna de vrucht van den boom valt, en het rijpsproces uit heeft. De vrucht kan nu niet verder. Alzo niet een Christus die evengevoerd terstond na den val had kunnen komen, of in Noachs dagen had kunnen geboren worden, of in Abrahams tenten het licht had kunnen zien. Hoe ook Abraham begeerd heeft 'sijnen dag te zien,' de patriarch heeft dien niet gezien, omdat de dag van den Christus er nog niet was. Er was slechts één dag, dat zijn verschijnen mogelijk was, en dat was de dag van Bethlehem, onder de regering van keizer Augustus.

Voor losheid van tijdsbepaling alzo vastheid, en het verleden dat achter Bethlehem ligt niet willekeurig toegemeten, maar toegemeten naar vasten eisch. En dat natuurlijk niet alsof de bepaling hiervan in het jaarcijfer of in den naam van Augustus school, maar zoo, dat er uit het Paradijs een draad werd voortgesponnen, die eerst ten einde toe afgesponnen moest zijn, om de geboorte van den Christus en het welvallen van zijn Middelaarswerk mogelijk te maken. Juist hierdoor nu ontvangt het verleden dat achter Bethlehem ligt reden van aanzijn. Het is niet maar dat God de komst van den Christus heeft uitgesteld, er mee getoefd heeft, en zijn geloovigen op aarde heeft laten wachten; maar er moest achter de kribbe een verleden liggen, dat een vast en gesloten geheel vormde. Er moest eer de Christus kwam een werk voleind zijn, dat voor zijn komst onmisbaar was. Er moest eerst een proces zijn afgeloopen, waaraan geen enkele schakel ontbreken mocht. Er moest een vast resultaat zijn verkregen, dat in geen zijner deelen incompleet mocht zijn. De 'tijden' zijn slechts de vormen waarin de gebeurtenissen verschijnen, maar de inhoud bestaat uit die gebeurtenissen zelve, die als de onderscheiden parelen aan het ééne snoer, als de onderscheiden schakels in de ééne keten zitten, en eerst als de laatste parel aan dat snoer is geregen, en de laatste schakel in die keten is gekloken, is de 'volheid der tijden' aangebroken, en is de komst van den Christus nabij.

Aldus verstaan verkrijgt alzo de geschiedenis der wereld, die achter Bethlehem ligt,

innerlijke drijfkracht, vaste maat en een voorbeschikt einde. Doch dan spreekt het ook vanzelf, dat de vrucht van dit verleden met de verschijning van den Christus in noodzakelijk verband moet staan. Het mag niet opgevat alsof dit verleden wel zijn eigen perk en vast verloop had, maar dat de Vleeschwording des Woords er nu voortuitwendig bijkwam. Neen, als het verleden heescheerd naar de volheid der tijden, en als de Christus in die volheid der tijden moest geboren worden, dan moet er tusschen dat verleden en de komst van den Christus ook een innerlijk verband bestaan, en moet de reden waarom dat verleden zoo lang duurde, en zoo verliep, en tot dat resultaat leidde, hierin gelegen zijn, dat eerst zoo voor de komst van den Christus en het welvallen van zijn Middelaarswerk een toestand kon geboren worden, die juist zoo was, als de komst van den Christus dien vereischte. Hieruit blijkt alzo, dat onze breede uiteenzetting, waarin is aangegeven, hoe de Christus en zijn werk op elk gegeven punt aan de vrucht der Gemeene gratie in het verleden aansluiten, rust op de onderstelling, die de Heilige Schrift zelve ons in de leer van de 'volheid der tijden' van Godswege bezegelt.

Het hierin aangeduide bestel, dat de Christus niet vlak na het Paradijs, of ook niet in Noachs of Abrahams dagen verschijnen kon, maar moest toeven tot tijd en wille de 'volheid der tijden' zou zijn aangebroken, bevestigt bovendien reeds uit zich zelf de stelling, dat er tusschen den Christus en de aan zijn komst voorafgaande gemeene gratie aansluiting bestaat. Denkt men zich toch die gemeene gratie weg, en stelt men zich voor, dat de wereld aan haar eigen zelfvernietiging in zonde en vloek ware overgelaten geweest, dan zou elke eeuw, die na den val verliep, de komst van den Christus steeds onmogelijker hebben gemaakt, en zou de komst van den Christus alleen op het oogenblik zelf, dat God Adam in het Paradijs weer tot zich riep, denkbaar zijn geweest. Zonder de gemeene gratie toch zou de lijn die zich uit het Paradijs voortbewoog een steeds afdalende lijn zijn geweest. De zonde zou steeds schriklijker verwoesting hebben aangericht, de vloek zou op steeds doerzetterende wijze zijn vernietiging hebben doen werken, en het einde ware geweest, dat reeds zeer spoedig alle merkteken van een 'menselijke leven' uit de menselijke samenleving (stel al deze ware nog mogelijk geweest) zijn geweken. — Volheid der tijden daarentegen veronderstelt een verloop van tijden, en een verloop van eeuwen, waarin de menscheit verder komt, en er een toestand rijpt in de wereld, die geschikt maakt om den Christus te ontvangen, en dit nu is alleen mogelijk, indien zonde en vloek niet roekeloos hun volle kracht kunnen ontwikkelen, maar indien God zelf die onheilspellende ontwikkeling stuit en alzo een geschiedkundig verloop, dat tot het gewenschte resultaat kan leiden, doet opkomen, en juist dit is het, wat we dankweten aan de Gemeene gratie.

Er is nog een andere, niet minder onbegrijpelijk opmerking, die we hier aan toevoegen. Steeds openbaarde zich onder de belijdende Christenheid zekere neiging, om aan de waarachtige menscheit natuur en het waarachtig menscheit karakter van Jezus' optreden, Jezus' verschijning en zels van zijn wezen te kort te doen. Die neiging sproot niet voort uit ongelooft aan het feit der Vleeschwording, maar kwam op, toen de ketterij zich van Jezus' menscheit natuur meester maakte, om door het leggen van eenzijdigen nadruk op het 'menscheit' in den Christus, aan zijn volle, oorgerepte Godheid te kort te doen. Schier alle opgekomen ketterijen toch hebben aan de volle belijdenis van Jezus' Godheid getornd. Het heette dan eerst wel, dat men die Godheid volstandig beleed, maar al spoedig bleek, dat er bij dat zeggen met het Woord van 'God' een nimmer waardig spel werd gedreven, want dat men óf bedoelde een 'inwerking' Gods van bijzonder hoog karakter in den mensch Jezus, of wel dat men het God-zijn van den Christus in het toekennen van een Goddelijk hoog karakter aan zijn menscheit deugden en voortreffelijkheden liet opgaan. Beide malen, gelijk vanzelf spreekt, met het droef gevolg, dat het 'mijn Heere en mijn God', dat heel Christus' kerk den apostel Thomas steeds nazong, feitelijk vernietigd werd. — Ook in onze eeuw is het rafelen aan het dogma van den Christus op gelijke wijze begonnen. Die 'domme finen' waren het spoor bijster. Zij verstonden het menscheit-zijn van den Christus niet. Zelf zou men daarom op dat menscheit-zijn van den Christus meerder nadruk leggen, en juist zou dat meer tot zijn recht komen van het

menscheit in den Christus ook zijn Goddelijk karakter meer en beter doen verstaan. Edoch, na eens door dien sirenen-zang de lieden achter zich te hebben gekregen, openbaarde men al spoedig zijn wezenlijke toelag, door op alle manier op de wezenlijk Goddelijke natuur van den Middelaar te gaan afdingen. Eenmaal daarover heen, is men toen al verder van de belijdenis der waarheid afgedoold. Zelfs bij zich orthodox noemende predikers, is van de belijdenis van Jezus Godheid thans weinig anders overgebleven, dan dat Jezus Godbewustzijn op het allerhoogste stond, en God zich in hem op het volkomenst heeft openbaar. Verreweg de meesten echter, hebben ook dit stadium reeds verre, verre achter zich, en het meest gewone onder de theologen is thans de voorstelling, dat we in Christus eigenlijk niets dan een 'mensch' hebben te zien, vromer dan eenig ander menschenkind, o, ja, en in zooverre als religieus genie te eeren, maar die overigens zels in zedelijke zin niet in alle verleiding tot zonde getrimmeerd heeft.

Daartegenover nu hield de gemeente des levenden Gods steeds onveranderlijk vast aan de belijdenis, dat wie aan de Godheid van Christus ook maar even raakt, de plant der Christelijke religie, voor zooveel het aan hem staat bij den wortel afsnijdt. Alle religie vraagt om gemeenschap met God, en dan alleen kan de Christelijke religie de ware zijn, indien ze ons het mysterie geeft van een God geopenbaard in vleesch, d. i. ons tot in onze eigen menscheit natuur nabij gekomen. Het is dus zeer wel te verstaan, dat de gemeente, ziende hoe talloze malen ze misleid is, ten slotte weigerde om te luisteren naar het zoet gesluit van wie op haar aankomt met de vertelling, dat we meer nadruk op de menscheit natuur van den Christus hebben te leggen, niet zoo ten onrechte beducht, dat al zulke zeggen, slechts de inleiding is op een prediking, aan wier einde de Godheid van den Christus toch weer zal zijn aangerand. Men moge dit in de gemeente kortzichtig noemen, in elk geval ligt de schuldige oorzaak diervan bekrompenheid dan niet bij de gemeente, maar bij de geleerde theologen, die de goedgeloofige en volgzaam gemeente, zoo keer op keer hebben misleid.

Uit die beduchtigheid nu is het tevens te verklaren, dat de gemeente zoo weinig oog heeft voor wat de apostel ons omtrent de volheid der tijden openbaart. Hooren de dat er aan de komst van den Christus iets moest voorafgaan; dat er eer de Christus komen kon, iets voorbereid moest zijn; vrede de gemeente, dat reeds hierbij een adder onder het gras school, en dat men ook op dit punt een soort voorbereidende 'genade' ging leeren, waaruit dan straks de Christus, zoo niet geheel, dan toch voor een deel, zou te verklaren zijn. Wordt nu de Christus, zij het dan ook slechts ten deele verklaard uit het verleden, dat achter Bethlehem ligt, dan, dit geven we voetstoots toe, is in beginsel reeds aan zijn volle God-zijn te kort gedaan. Het God-zijn toch is niet in deelen te splitsen, en kan nooit uit andere oorzaken verklaard dan uit God zelf.

We stellen er daarom prijs op, hier duidelijk te doen uitkomen, dat de apostolische leer van de 'volheid der tijden' in geen enkel opzicht strekt, om den Christus, naar zijn God-zijn, ook maar voor het allergeestigste deel, uit het verleden, of uit den toestand, die achter dat verleden lag, te willen verklaren. Niet hij zelf, maar uitsluitend wat hij aannam is door dat verleden bereid, en was in de volheid der tijden tot rijpheid gekomen. Christus heeft de gestalte eens diensteconchts aangenomen, en evenzo aangenomen het geslacht Abrahams (Hebr. 2: 16). Wat ge nu aannemt is niet uit u, maar dat neemt ge van buiten naar u. Opdat Christus dit zou kunnen aannemen, moest het er dus zijn, eer hij kwam. Het moest, als we ons zoo mogen uitdrukken, bij zijn komst gereed liggen, opdat hij het zou kunnen aannemen.

En ook het moest gereed liggen in zulk een gestalte en op zulk een wijze, als dit voor de Vleeschwording des Woords noodzakelijk was. Wel is ook de bestiering hiervan Gods werk geweest, en niet ons doen, maar het eind moest dan toch zijn, dat er op het oogenblik van Jezus' ontvangenis tweemaal gegeven was. Eenerzijds de Zone Gods, die onze menscheit natuur zou aannemen, en anderzijds die menscheit natuur, die door hem aangenomen zou worden. Overmits nu de Zone Gods onveranderlijk en eenwig zichzelf gelijk blijvende is, kon niet hij zich voorbereiden op en schilderen naar onze menscheit natuur, maar moest, zou er aaneensluiting zijn, die menscheit natuur zich door voorberei-

ding aan hem aanpassen; en het is nu dit werk der voorbereiding, dat God zelf in het verloop der gemeene gratie gewrocht en in de volheid der tijden voleind heeft. Het is hetzelfde onderscheid als dat ge bij den korenbouw waarneemt. Ook daarbij toch is tweemaal. Er is een zaadkorrel, die uit den bodem en uit de lucht stoffen in zich zal aannemen, om straks stengel, halm en are te doen uitkomen; en anderzijds is er een bodem, een akker, een stuk grond, dat moet worden toebered, opdat de zaadkorrel er dat uit nemen kunne. De landman heeft dus tweemaal te doen. Vooreerst den bodem gereed te maken, door dien om te ploegen, dien vet te maken, dien te ontbloeten in zijn voren; en dan ten tweede om in dien gereed gemaakten en week gemaakten en ontbloeten bodem het zaadkoren te laten vallen. En zoo nu heeft ook God de Heere tweemaal gedaan. Hij heeft vooreerst den bodem van ons menscheit leven omgeploegd en vet gemaakt en bloot gelegd, en alzo voorbered en toebered. En toen dit werk was afgeloopen, en die voorbereiding voleind was, toen heeft Hij in de 'volheid der tijden' in dien gereed gemaakten, week gemaakten, en blootgelegden bodem van ons menscheit leven, zijn eeniggeboren Zoon doen nederdalen. Het eerste nu: Het gereed maken van den bodem geschiedde voor heel de wereld door de gemeene gratie, en in Israels bodem door de particuliere genade; en het zenden van den Zoon tot de wereld was een daad van Goddelijke ontferming die zich geheel in de particuliere genade saamtrekt.

Is dit nu doorzichtig, dan zal hieruit kunnen blijken, hoe juist de leer der gemeene gratie hier het Pelagianisme afsnijdt, en het werk Gods tot zijn eere doet komen. Hetgeen toch het vroom gemoed bij het indringen van de voorbereiding in het verleden hinderde was juist, dat hierdoor de indruk ontstond, alsof er dan toch iets uit den mensch ware voortgekomen, alsof dan toch wij menscheit iets uit onszelven aan de Vleeschwording hadden toegebracht, en alsof de Christus, het zij met eerbied gezegd, het resultaat was van tweemaal werking, eenerzijds van de daad Gods die ons zijn Zoon zond, maar ook anderzijds van ons menscheit, die hem onze menscheit natuur, in wel toebereide gestalte, aanboden. En dan natuurlijk ware de zaligheid niet uit God alleen, maar uit God en menschen saam. Weer dus het Pelagianisme.

Juist dit echter wordt nu, in de Gereformeerde belijdenis, door de leer der gemeene gratie ten eenemale afgesneden. Naar luid toch van het dogma der gemeene gratie belijden wij, dat de toebereiding der menscheit natuur, waarvan de volheid der tijden het resultaat bracht, niet een werk van menscheit was, maar eeniglijk een werk Gods; en wel een zoodanig genadewerk, dat God volvoerd heeft tegen het willen en woelelen der menschen in, huns ondanks, te spijt van hun verzet en tegenwerking. Wat elk kind van God ten opzichte van zich zelve belijdt, dat hem genade geschied is, niet dank zij zijn medewerking, maar tegen zijn eigen bedoelen en streven in, dan wordt dan ook de blijde en vreugdevolle, maar tevens diep beschamende belijdenis der gemeente ten opzichte van den Christus. Zij zegt niet: 'Wij menschen hadden ons in de dagen van keizer Augustus zoover ontwikkeld, en waren uit eigen kracht zoover gekomen, dat altoos de verschijning van den Christus mogelijk werd.' Maar ze belijdt heel omgekeerd: 'Wij menschen hadden ganschelijk onzen weg verdorven, en nooit zou deze aarde op de komst van den Christus zijn toebered geweest, bijaldien niet God in zijn gemeene gratie tegen onze zonde ware ingegaan, de duivelsche doorwerking der zonde gestuit had, en dank zij deze zijn gemeene gratie een toestand in het leven had geroepen, waaruit de Christus de menscheit natuur kon aannemen, en zijn Middelaarswerk kon doorzetten.'

Hieruit blijkt genoegzaam van hoe uitememend belang de belijdenis van de gemeene gratie met name voor het dogma van den Christus is. Zonder die gemeene gratie toch blijft of de intrade van Christus in deze wereld buiten alle verband met het verleden, wordt daardoor onhistorisch, en leidt vanzelf tot Doopersch dualisme. Of wel zijn komst wordt historisch met het verleden in verband gebracht, maar om alsdan het Pelagiaansche gif te laten insluipen, den Christus ten deele uit ons zelve te verklaren, en ten slotte de belijdenis van zijn God-zijn aan te randen. De zuivere belijdenis van de Vleeschwording des Woords, als aaneensluiting van onze menscheit natuur door den Zone Gods komt alleen tot hant-

recht, zoo ge ook in wat achter de kribbe van Bethlehem ligt, niets, volstrekt niets eert dan het doen Gods, zijn genadedaad aan ons geslacht, en wel een genadedaad die tegen ons bedoelen juist inging, door de werking der zonde in de gemeene gratie te stuiten. Bij elke andere voorstelling is het, alsof God, na ons uit het Paradijs te hebben verdreven, de wereld aan zichzelf overlaat, en eerst weer bij de kribbe van Bethlehem zijn genade be-toont, om wat door ons verwoest en bedorven was, te herstellen. Zels het tusschenbedrijf in de arke, in Abrahams tenten en in Israël blijft dan ongemotiveerd. Waarom toch de geloovigen eeuw na eeuw vruchteloos op de komst van den Messias doen uitzien, indien die komst evengevoerd reeds in Noachs dagen denkbaar ware geweest? Stemt men daarentegen toe, dat hiervoor goede reden bestond, dat er in dit uitzien geen willekeur lag, maar dat er aan Christus' komst een voorbereiding in Israël moest voorafgaan, dan is hierna reeds erkend, dat er een werk Gods achter Bethlehem ligt, dat op Bethlehem doelde, berekend was en paste, en dus ook voor Bethlehem onmisbaar was. — En wordt dit helder ingezien, dan ontstaat hierdoor vanzelf de tweede vraag, of namelijk de historie van Israël een oledrop op de wateren is geweest, d. w. z. of Israël geleefd en zich ontwikkeld heeft zonder verband met de buitenwereld, of wel dat hetgeen in Israël voorviel op allerlei wijze met de ontwikkeling van het gehele menscheit geslacht in verband stond. Nu toont de historie van Israël, dat metterdaad dit laatste het geval was. Ook al ontkiemde Israël uit een eigen heilig zaad, en ook al groeide het op eigen wortel, toch toont heel Israels historie van Abrahams dagen af, dat zijn verleden gedurig in de historie der andere volken wordt ingeweven, en dat achtereenavolgens Egypte, Babylon, Griekenland en Rome keizerrijk op allerlei wijze den toestand van Israël hebben beheerscht.

En dit nu zoo zijnde moet dus van tweeën één erkend. Of dat hetgeen buiten Israël voorviel, geheel buiten Gods genadebestel lag; maar dan komt ge weer tot de slotsom, dat de vorming van Israël voor een deel aan ons menscheit te danken is geweest. Of wel ge erkent, dat de invloed die van buiten af op Israël werkte, niet anders dan onder Gods bestel konden staan; maar dan is hierna reeds ook tevens beleeden, dat de genade Gods óók in het leven der andere volken aan ons menscheit geslacht ten goede moet zijn gekomen. Iets waaruit dan rechtstreeks voortvloeit, dat de Vleeschwording van het Woord alleen dan geheel en onverdeeld aan de genade Gods wordt dank geweten, zoo ge beide even volstandig belijdt, én dat zijn particuliere genade wrocht in Israël en in Maria, én dat zijn gemeene gratie een eigen doel nastreefde, en in de volheid der tijden bereikt had, in het leven der volkeren van rondsom.

„Vrouwen die de Godvruchtige heid belijden.”

Maar (hetwelk de vrouwen betamt die de Godvruchtigheid belijden) door goede werken. 1 Tim. 2: 10.

In kringen, waar mannen en vrouwen saam de on-godvruchtigheid belijden, heeft de vrouw volkomen gelijk, dat ze zich van den man ontslaat, en alant eerst als gelijke tegenover hem, en straks als de meidere boven hem wil staan.

Als de man zich van God emancipeert, emancipeert de vrouw zich van hem.

Waarom zou ze ook zijn meerderheid erkennen? Waarom in het huwelijk zijn gezag eeren? Wat ter wereld zou haar bewegen kunnen, voor den man te wijken, in steed dat hij wijken zou voor haar?

Als het op brutaal geweld, op den sterken arm, op vechten van man tegen vrouw aankomt, ja, dan legt ze het af. Maar zels in dat opzicht worden de kansen der vrouw dagelijks beter. Immers steeds minder betekent de fysieke sterkte, steeds meer de technische volkomenheid van het wapen en de slimheid waarmee het wordt gehanteerd. En als het ten slotte eens enkel op technische handigheid en slimheid zal aankomen, waarom zou de vrouw daarin bij den man achterstaan?

Gaat het op een worsteling bij de stemmen, dan zal de vrouw het eveneens winnen, want het aantal vrouwen, dat op aarde leeft, gaat dat der mannen te boven.

En bovendien, hebben de mannen niet zelve de vrouwen formeel aan dat gevoel van meerderheid gewend? Vleien ze de vrouw niet? En buigen ze zich voor de vrouw niet neder? Gedragen ze zich tegenover de schoonheid der vrouw niet vaak als slaven onder het juk?

Wat oorsaak, wat beweegreden zou er in kringen, waar men de on-godvruchtigheid be-

lijdt, voor de vrouw dan denkbaar wezen of bestaan kunnen, waarom zij wil en eigen beweging met de tweede plaats zou nemen? Wordt ze ten slotte overwonnen, goed, dan zal ze het lot ondergaan van elken verslagenen, maar de worsteling kan ze althans wagen. En de mogelijkheid is volstrekt niet uingesloten, dat de man ten slotte overwonnen wordt door haar.

Want zegt ge, dat de natuur der vrouw er tegen opkomt, dat in de vrouw het passieve heerscht, gelijk in den man de activiteit, dan vergeet ge, dat in ongodvruchtige kringen de natuur almeer de vrucht van *evolutie* heet.

Ten gevolge van wet en usantie, ja, is de natuur der vrouw thans zoo geworden. Maar niets belet, dat onder andere wet en usantie de natuur der vrouw een geheel ommekeer ondergaat, en boven der mannen natuur uitlijft.

Als de kring ongodvruchtigheids belijdt, wie staat er dan boven man en vrouw, om aan elk zijn plaats aan te wijzen?

Dan hebben, dan erkennen ze geen van beiden een God boven zich, dan heeft de een precies zooveel zeggenschap als de ander, dan kunnen ze zelve hun natuurlijke verhouding regelen gelijk ze willen, en ook valt bij die regeling natuurlijk de opperheerschap aan hem of haar ten deel, die feitelijk in de worsteling het sterkst blijkt en overwint.

Maar zoo is het in kringen, waar men *de Godvruchtigheid belijdt*, niet. En zoo kan het in die kringen niet zijn.

Let toch op de apostolische uitdrukking: *de Godvruchtigheid belijden*.

Belijden is voor iets uitkomen, desnoods ten koste van lijden. Ge kunt niet belijden, of ge moet van iets overtuigd zijn. Datgeen waarvan ge overtuigd zijt, moet u *regel van leven* wezen. En ge moet dit niet verbergen, of voor u houden, maar het toonen, openbaren, en er propaganda voor drijven in uw woord, in heel uw optreden, in al uw doen.

Nu ziet de Godvruchtigheid, gelijk de apostel die hier immers bedoelt, niet op grad van innerlijke vroomheid, maar op het verlaten van den dienst der wereld en der afgoden, om zich over te geven en toe te wijden aan den dienst van den God Israels, van Jehova, den God van Christus Jezus.

In uw kring wordt alsoo de Godvruchtigheid beleiden, zoo zij er prijs op stelt gerekend te worden bij de geloovige aanhangers van Jezus; onderwijl de *on-godvruchtigheid* beleiden wordt in die andere kringen, waarin men er voor uitkomt, dat men met de overgeleverde Christelijke religie gebroken heeft.

De tegenstelling tusschen wat men thans *de tijnen* en *de alledaer der wereld* noemt, dekt nagenoeg volkomen dit onderscheid.

In die wereldsche kringen is men van God en zijn Woord geëmancipeerd, en erkent men dus niet, dat over man en vrouw God heeft te zeggen, en dat die man en vrouw zich naar het zeggen van God te voegen hebben.

In onze kringen daarentegen houden we aan den dienst des Heeren vast. Wij erkennen en belijden dat God boven allen staat, over allen te regeren, voor een ieder zijn stand te verordennen heeft, en dat alsoo ook man en vrouw, in hun onderlinge verhouding, zoo hebben te verkeerden, als de ordinantie Gods het bepaalt.

Nu is, naar luid van het apostolisch woord, de hier geldende ordinantie voor man en vrouw deze:

«Eene vrouw late zich leeren in stilheid, in alle onderdanigheid.

Doch ik laat der vrouw niet toe, dat zij leere, noch dat zij over den man heersche, maar wil dat zij in stilheid zij.

Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva.

En Adam is niet verleid geworden; zij de vrouw, verleid zijnde, is in overtreding geweest.

Doch zij zal zalig worden in kinderen te baren, zoo zij blijft in het geloof, en liefde, en heiligmaking, met matigheid.»

Een ordinantie, die we nu niet nader ontleiden, waar we ook niets aan toevoegen.

Immers niet op de uitwerking der bijzonderheden komt het hier aan. Het is ons genoeg, dat die van God door zijn apostel gegeven ordinantie ontwijfelbaar de gelijkstelling tusschen man en vrouw tegensprekt, en aan de vrouw een positie aanwijst, die heerschappij uitsluit.

Met deze ordinantie nu maken de vrouwen *de Godvruchtigheid belijden* gemeenlijk geen ernst.

De emancipatiezucht der wereldsche vrouw heeft ook haar hart verleid. Nog wel niet om zich feitelijk te emanciperen, maar toch reeds genoeg, om ook haar telkens en telkens weer tot zekere spottens met deze van God gestelde ordinantie te verleiden.

Nauwlijks kan die ordinantie Gods in het gesprek aan de orde komen, of er plooi zich een ongeloofige lach om haar lippen, en er komt iets uitdagends in haar woord.

Dat dit niet bij alle vrouwen zoo is, dient erkend. Er zijn Christenvrouwen, die al zulke spottens niet verfoeien. Maar de meesten staan zwak op dit punt.

Hoe ze ten deze staan, kunt ge terstond hieraan merken, of ze die ordinantie Gods liefhebben, of wel dragen als een last, die ze zich liefst van de schouders schoven.

De vrouw die goed staat, moet ook van deze ordinantie zeggen kunnen: «O, God, hoe lief heb ik uw wet. Indien uwe ordinantie niet ware geweest al mijn vermakeling, ik ware in mijn druk al lang vergaan.»

Niet de man moet haar die ordinantie hebben te leeren. Zij zelve moet die ordinantie in haar hart dragen. Ze moet er voor pleiten. Ze moet er voor ijveren. Ze moet beseffen, dat juist in die ordinantie Gods haar sterkte en de waarborg voor haar geluk ligt.

Ze staat verkeerd, als ze denkt: «Had God die ordinantie maar nooit gegeven.»

En goed staat ze alleen, zoo ze er nog sterker dan de man tegen opkomt, dat men in wet of levenswijze iets op die ordinantie van haar God afdinge.

Wil dit nu zeggen, dat de vrouw daarom zonder protest te berusten heeft in al wat wet en usantie in onze maatschappij op dit stuk heeft ingevoerd?

Geenzins.

Niet die maatschappelijke wet, maar haar *God* staat boven haar, en te buigen heeft ze alleen voor wat God verordeneerd heeft.

Jaist dus die ordinantie Gods moet haar wapen zijn, om al wat de man zich in strijd met die ordinantie over haar aanmatigt, te weerstaan, en tegenover den man in het gemeen, en als ze gehard is, ook tegenover haar eigen man, om de Heeren wil die ordinantie Gods te verdedigen.

Ook zij ontving van Godswege rechten, rechten die ze niet in den steek mag laten, maar die ze, omdat het Goddelijke rechten zijn, te bepleiten, en desnoods ten prijs van druk en lijden, te handhaven heeft.

Ze moet *de Godvruchtigheid belijden*. En die Godvruchtigheid eischt op dit stuk, dat ze zelve met den lust harer ziele de ordinantie Gods aanvaarde, maar ook dat ze aan al wat in strijd met die ordinantie haar wordt opgedrongen, weerstand biede.

En alsoo heeft de vrouw *de Godvruchtigheid belijden* tweerlei te doen. Ten eerste tegenover haar eigen sondige neiging en tegenover de thans heerschende emancipatiezucht der vrouw, zelve *de ordinantie Gods over de vrouw* hoog te houden. Maar ook anderzijds om naar die ordinantie Gods kritiek te oefenen op wat de man van de vrouw maken wil.

God, niet de man, staat boven de vrouw, en in niets heeft de vrouw voor den man te zwichten, dan in zoover God dit voor haar besteld heeft.

Het menschelek leven heeft twee zijden. De ééne een wereld die naar buiten, de ander een wereld die naar binnen is gekeerd, en beide zijn even interessant, beide zijn even gewichtig, en omdat in beide Gods grootheid moet verheerlijkt worden, zijn ze beide van eeuwige betekenis.

De vrucht van beide zal eens ingedragen worden in het Koninkrijk Gods.

Nu is man en vrouw saam aangelegd op die naar buiten en naar binnen gekeerde wereld van ons menschelek leven, maar het is niet aan hun eigen keus overgelaten, wie in de ééne en wie in de andere het priesterschap voor God zou bedienen.

God die beiden schiep heeft daarop orde gesteld, en zoo door de natuur die Hij ons inschiep, als door het Woord dat Hij ons gaf, die *uitwendige* wereld aan den man, en die *inwendige* wereld aan de vrouw toegewezen, en beiden op hun eigen arbeidsveld aangelegd.

Voegt zich nu de man en voegt zich de vrouw hiernaar, dan loopt alles wel, en zal het eind voor beiden schoon zijn.

Maar gaan ze rullen, zegt de man: «Laat mij in die *inwendige* mystieke wereld ingaan», of ook zegt de vrouw: «Laat ik in de *uitwendige* wereld huishouden»; of eindelijk zeggen ze saam: «Laat ons saam in alle twee inschrijven», dan is er revolutie, dan is er opstand tegen de ordinantie Gods, en dan wrekt zich dit kwaad in algemeene verwarring.

Voor de vrouwen *de Godvruchtigheid belijden* komt er dus alles op aan, of ze in de wereld die God haar toeweest behagen kunnen krijgen; of ze de valsche inbedding kunnen laten varen, alsof wat God aan den man toeweest begerlijker ware; en of ze tot het inzicht komen, dat de haar toegewezen wereld even interessant, even gewichtig, voor God even heilig is, en dat zij, met haar natuur en haar aanleg, ten kansen hebben om in die inwendige wereld als een ster voor God te fonkenen tegen één om met valschijn te flikeren in de wereld der uitwendigheid.

Wat er bij de vrouw uit moet, is de valsche voorstelling, alsof de haar toevertrouwde wereld lager stond.

Het is als met den adelaar en den leeuw. De adelaar heeft de lucht van God als wereld ontvangen, en is daarom bekleed met machtige vlerken. De leeuw ziet zich den bodem der aarde toegewezen, en is daarom voorzien van zijn sterke pooten» zooals de Schrift het noemt.

Is nu daarom het leven van den adelaar minder interessant dan dat van den leeuw?

En ook, als dan de adelaar den leeuw wil gaan naadoen, en als de leeuw loopen, in steed van op zijn vlerken drijven wil, breekt hij dan niet zelf zijn kracht?

Weenu, zoo is het ook hier.

De wereld van de vrouw is een andere wereld dan die van den man, maar beide zijn voor God even gewichtig.

En wil dus de vrouw in haar kracht uitkomen, dan moet ze juist niet den man willen naadoen, maar aan den man *de sterke beenen* laten, en zelve zalig drijven op de vleugelen van het mystieke leven, dat naar binnen gekeerd en meer verborgen, maar juist in die verborgenheid zoo warm, zoo rijk en zoo schoon is.

Register op E Voto.

Het Register op *E Voto* is thans gereed, en zal dezer dagen aan alle intekenaren, die het gevorderde bedrag inzonden, franco worden toegezonden.

Intekenaren, die in gebreke bleven, om dezen prijs ten volle te voldoen, zullen het zichzelve te wijten hebben, indien ze het exemplaar niet ontvangen.

Amsterdam, 12 Nov. 1897.
Vrijheid.

Een vorig maal plaatsten we een klacht, waarin gewezen werd op het gevaar, dat in het vrijwilleigheidsbeginsel voor de kerk van Christus school, en toonden ook onzerzijds die gevaren waarlijk niet gering te achten.

Toch ontzake daarom niemand de moed. De heer James Bryce, Parlements lid voor Aberdeen in Schotland, heeft de Vereenigde Staten in Amerika bezocht, en in drie dikke deelen het resultaat van zijn bevinding medegedeeld.

In het derde deel nu, op blz. 464—504, deelt deze scherpe opmerker en vaardige schrijver ook zijn bevinding mede omtrent het resultaat van het vrijwilleigheidsbeginsel in Amerika, en we kunnen onzen geestverwanten niet genoeg aanraden, hier kennis van te nemen. Gemakshalve zullen we binnen kort, zodra er plaats is, deze bladwijzen vertaald in onze kolommen opnemen. Ze zijn zoo welsprekend.

Maar reeds nu zij toch uitgesproken, dat zijn indruk zoo bijna onvoorwaardelijk gunstig was.

Eerst constateert hij dan ook het groote feit, dat door heel het gebied der Vereenigde Staten allerwegen het vrijwilleigheidsbeginsel *heerscht*. In niet één Staat is een Staatskerk. Nergens geniet de ééne kerk een voordeel boven de ander. Traktementen worden van Staatswege aan niet ééne kerk uitbetaald. Elke kerk onderhoudt zich zelve.

Ook, en dat is zeer opmerkelijk, ook de Roomsche-Katholieke.

Hier en daar komt het voor, dat een stad of Staat bijdragen geeft voor een werkhuys en ziekenhuis of dergelijke, en dat

dit feitelijk aan een kerk ten goede komt. Maar aan de kerk *als kerk* wordt *niet* uitbetaald, noch voor de kerk noch voor haar leeraars.

Daarna constateert hij, dat dit niet alleen zoo is, maar dat hij niemand gesproken heeft, die het thans weer anders zou willen. Zelfs de Roomsche-Katholieke geestelijken zijn in Amerika *tegen* Staatstraktement.

En eindelijk stelt hij vast, dat juist onder dit stelsel de kerken een positie innemen, veel schooner en beter dan in eenig land ter wereld.

Er zijn meer kerken dan in eenig land. Door elkander genomen één kerk op elke duizend zielen, iets wat voor de Gereformeerde kerk te Amsterdam dertig kerken zou geven. Hij vond steden met 40.000 inwoners, en daarin volle 40 kerken.

De kerken zijn er goed onderhouden, nergens verwaarloosd, soms zelfs met veel smaak en comfort ingericht.

Het kerkbezoek is er beter dan in eenig ander land. De Zondag wordt er stipt onderhouden. Alle winkels zijn gesloten.

Het Parlement wordt bij elke vergadering niet gebed door een godsdienstleeraar geopend.

Dank- en bededagen worden er door de Regeering uitgeschreven.

De kerkelijke weldadigheid is er uitstekend.

Voor de Zending worden ongelooflijke sommen bijgebracht.

En de traktementen der leeraars zijn er allengs zooveel beter geworden, dat 2400 reeds tot het laagste behoort, een bedrag dat met 1600 ten onzent gelijk staat.

En wat hij nog veel hooger aanslaat, de *geestelijke* vrucht van dat stelsel is zoo schoon.

Juist doordat niet een enkele kerk geprivilegieerd wordt, is de nauwer tusschen kerk en kerk zooged als verdweenen, en houden alle kerken zich, zedelijke vraagstukken uitgezonderd, buiten den politieken strijd.

Bovendien is de verhouding der kerken onderling er zooveel beter geworden. Men verbijt en vereet elkander niet, maar werkt saam voor doeleinden, die aan alle gemeenschappelijk zijn.

Men sluit zich niet op en af, maar gaat met elkander om, waardeert elkander over en weder, en heeft iets herkennen van dat heilige besef, dat men saam de kerk van Christus uitmaakt, zij het ook in verschillenden graad van zuiverheid.

Dit verhoogt den invloed der Christelijke religie op het maatschappelijk leven, en smijdt af die bittere kankers die in Europa zoo telkens het kerkelijk leven bederven.

En wat de beginselen aangaat, bepleit hij dit stelsel op deze twee gronden. Ten eerste dat de Overheid den éénen burger niet boven den anderen mag voorttrekken. En ten andere dat de Kerk een *geestelijke* maatschappij is, die haar kracht inboet, als ze op *niet-geestelijken* steun rekenen gaat.

Het eerste beginsel is bij de Overheid van Amerika volstrekt geen overschilligheid tegenover de religie, gelijk uit haar standpunt reeds blijkt, maar komt juist op uit waardeering der religie, als iets dat te hoog, te heilig is dan dat de Overheid er op zou mogen ingrijpen.

De Overheid van Amerika eerbiedigt de Christelijke religie niet met koele afgemetenheid, maar als een grooten machting factor die het volk voor ontzenuwning en materialisme bewaren moet. Maar juist dit dringt haar dan ook, om niet met haar onbekwame hand die heiliger teedere plant te deren.

De zaak der religie moet zaak der conscientie blijven, of ze veruitwendigt. En wij nu de Overheid de conscientie geen geweld mag aandoen, behoort ze de souverainiteit der conscientie te eerbiedigen en te ontzien. Haar eigen souverainiteit mist elk recht om de souverainiteit der conscientie te drukken of te willen leiden.

Daarom eert ze de kerk, ze bejegt haar met sympathie en ware liefde, maar ze laat haar groeien op eigen wortel, in volle fierheid en vrijheid.

En anderzijds ook is in de kerk zelve het diepe besef doorgedrongen, dat een kerk uit *geestelijke* kracht leven moet, en dat elke andere hulp, die van buiten komt, haar leven ongezonder maakt, en haar geestelijke kracht verlamt.

Waarheid en oprechtheid geldt hier bovenal, en of iemand het meent, dat hij zich als lid van deze of gene kerk openbaart, kan nergens beter aan getoetst worden, dan aan de vraag, of hij voor zijn kerk offeren wil.

Waar dit niet behoort, behooren duizenden en tienduizenden tot een kerk, die er niets van meenen, en niets dan Pharizee in het heilige zijn.

Kan men daarentegen alleen ten koste van zware offers lid eener kerk zijn, dan wordt men geen lid en men blijft geen lid, of men moet in oprechtheid voor God zich bereid en gewillig achten, om zoo aanmerkelijke som voor het leven en den bloei zijner kerk af te zonderen.

Zij, die onze Gereformeerden in Nederland verdenken van louter uit bezuiniging tegen het uitbetalen van Staatstraktementen op te komen, zouden dan ook volkomen van hun waan genezen worden, indien ze in dezen hoogerden kring van denkebeelden wilden inkomen.

Niet natuurlijk alsof ook het vrijheidsstelsel niet zijn zonden met zich bracht. Ook Amerika weet daarvan niet te spreken.

Maar wie in 't generaal de conditie van kerk en religie in Amerika vergelijkt met wat op het vasteland van Europa valt te aanschouwen, kan tot geen andere slotsom geraken, dan dat de schaduwen die aan het Amerikaansche stelsel kleven niet in vergelijking komen met de zonden die onafschiedelijk zijn van het stelsel dat men, helaas, ook ten onzent nog volgt.

Onze Eeredienst.

VIII.

Het vraagstuk der *Formuliergebeden* eischt afzonderlijke bespreking, wijl het zoo diep in het leven der godsvrucht indringt.

Twee uitersten staan er hier tegenover elkander. Van den éénen kant gaat er een strooming die alle vrij gebed wil wegnemen, om en particulier en openlijk niet anders dan vooraf opgestelde gebeden te doen bidden. En van den anderen kant komt een even eenzijdige richting, die schier onvoorwaardelijk alle formuliergebed afkeurt, en van geen ander gebed wil hooren, dan dat op het oogenblik den biddend zelf, vrij uit den geest opkomt; iets wat dan zoo ver wordt gedreven, dat zelfs het *Onze Vader* in de kringen, waar deze richting den toon aangeeft, zooged als nooit meer pleegt gebeden te worden.

Nu is het buiten kijf, dat de laatste zinswijze de meest ideale is, en als zodanig zich zonder veel moeite laat aanbevelen.

Denkt men zich het gebed der engelen, dan stelt niemand zich voor, dat deze hemelsche wezens zekere gebeden ontvangen, die ze nazeggen. Ook van de gezaligden, die ons zijn voorgestaan is dit niet denkbaar. Het bidden van Jezus, toen hij op aarde was, is ongetwijfeld een vrij gebed geweest. De gebeden van Abraham, David, Salomo, Ezra, Nehemia e. a., die ons in de Heilige Schrift staan opgeteekend, maken niet den indruk van tevoren opgesteld te zijn geweest. En ook persoonlijk is het vrij gebed, dat een ieder klad van God in de bangste en in de zaligste oogenblikken zijns levens tot zijn God in Christus geroepen heeft naar de drang des Geestes hem de woorden op de lippen bracht.

Men behoefte ons dan het vrij gebed ook met geen hooge lofspraak aan te bevelen. Van de voorkeur die het vrij gebed bezit, van de hooge voortreffelijkheid, die het vrij gebed aanleefte, van de meerdere kracht die er tot stichting en vertroosting op den biddend zelf van uitgaat, zijn we, ook zonder nadere pleitrede, volkomen overtuigd.

Vrij te zijn is de natuur van het gebed. Wie van het gebed naar zijn aard wil handelen, zal altoos van het vrij gebed moeten uitgaan. En al wat zich naast en tegenover het vrij gebed wil handhaven, zal steeds een verklaring en aanbeveling vereischen, die minder aan de natuur van het gebed, en veel meer aan de omstandigheden waarin gebeden wordt, ontleend zullen zijn.

Voor ons is de vraag dus niet, of het vrij gebed niet *verkiest* is, maar wel of het vrij gebed altoos *mogelijk* is.

We zijn geen engelen, en we zijn geen gezaligden. We zijn en blijven menschen, die, ook al is ons hart in zijn kern wedergeboren, toch altoos tot aan onzen dood de fontein der zonde in dat hart met ons om dragen, en dienstegevolge niet dan bij uitzondering in die hooge, heilige stemming zijn opgeheven, waarin het eigen besef ons zegt, dat niet dan heilige woorden uit heilige opweelingen ons naar de lippen dringen.

Dit is het eerste bezwaar tegen het vrij gebed.

Maar hierbij komt nog een tweede van niet minder ernstigen aard.

Zult ge nooit anders dan voor uzelen alleen, of zult ge ook overluid met en voor anderen bidden? M. a. w. erkent ge ook het recht en den plicht van het *gemeenschappelijk* gebed?

En antwoordt ge hierop nu bevestigend, dan stuit ge op eenmaal op een berg van moeilijkheden, die het vrij gebed zeer in het gedrag brengen.

We treden nu nog niet in bijzonderheden, maar bepalen ons tot het generale, doch reeds dan staat het toch vast, dat men bij het gemeenschappelijk gebed niet allen saam door elkander kan spreken, maar dat het gemeenschappelijk gebed een *voorbiddend* eischt, d. i. iemand die in het gebed voorgaat, onderwijl de anderen *zwijgend meebidden*.

Waat wel heeft de Egelisch-episcopale kerk de gewoonte ingevoerd, om heel de gemeente overhuid te laten bidden, maar, daargelaten nu, dat dit soort van bidden steeds meer verliep, en almeer in een weinig stichtelijk mompelen opgaat, in elk geval bidt men op die manier *enkel formuliergebeden*, zoodat van deze soort gebeden bij het eigen gevonden gemeenschappelijk gebed zelfs geen sprake komt.

Het gemeenschappelijk gebed levert metterdaad de ernstigste moeilijkheden op, die een ieder die in zulk een gebed voorging, of er in meebad, keer op keer zelf onderhouden heeft.

De goede gang van een gebed is uit de opwekking des harten naar de lippen. Doch wat geschiedt u nu bij het vrij gemeenschappelijk gebed, als ge er zelf zwijgend onder verkeert?

Dan luistert ge, onderwijl ge u voor God stelt. In die biddende stemming komen er gedachten en gewaarwordingen uit uw eigen hart op, maar die vinden geen uitgang. En onderwijl ge op die manier uw eigen hart min of meer geweld aandoet, vangt ge een reeks klanken en volzinnen op, die soms verre van duidelijk, niet zelden lang en ingewikkeld zijn, en die nu in uw hart een begeerte moeten prikkelen, of opwekken, en indragen, en dan die begeerte uit uw ziel naar God moeten doen opgaan.

Dit nu eischt een inspanning des geestes, waartoe, zelfs als er goed gebeden wordt, de meesten onbekwaam zijn.

Ze kunnen dit niet bijhouden. Nauwlijks toch heeft hun geest de bedoeling van een voorafgaande gebedsinsneede gegrepen, en is in die gedachte ingegaan,

of reeds is een nieuwe zinsneede halverwege uitgesproken, die ze opnieuw in zich moeten opnemen, om ook daarin mee te leven, en ook die uit hun ziel mee te bidden.

Dit nu kunnen de meesten eenvoudig niet, en ze doen het dan ook niet. En wordt dan zulk een gebed, gelijk niet zelden voorkomt, tot het vierde van een uur gerekend, dan is de uitwerking, dat na de eerste vijf minuten de meesten het opgeven, en weinig anders doen, dan in een biddende gestalte klanken aanhooren, waar hun ziel niet meer ingaat, en die ten slotte zoo afmattend worden, dat men haakt naar het einde, en het Amen als het ten slotte over de lippen van den voorbiddend komt, begroet wordt als een verlossing.

En nu werd nog ondersteld, dat er *goed* gebeden werd door een wezenlijken voorbiddend.

Zonder intusschen iemand te na te komen, mag veilig gezegd, dat de kunst van goed voor te bidden slechts het deel van weinigen is.

Verreweg de meesten, die er toe geroepen worden, zijn er onbekwaam voor.

Die onbekwaamheid kan drielei oorzaak hebben.

De eerste is, dat men de gave mist, om den gemeenschappelijken nood van hen, voor wie men voorbiddend zal zijn, in zijn hart op te nemen, en te laten uitgaan met uitschieting van al het persoonlijke dat den voorbiddend persoonlijk eigen is. De één kan dit niet, omdat hij te weinig in ander nood inleefte, de andere niet omdat hij te sterk persoonlijk leeft. Maar de uitkomst blijft dezelfde. In beide gevallen ontbreekt in het hart het echt priesterlijke leven, dat zich-zelf vergete en aflegt, en plaatsbektend ander leven leeft.

De tweede oorzaak, die het vrij gemeenschappelijk gebed bemoeilijkt is, dat men zoo moeilijk op het commando van het oogenblik in de biddende stemming geraakt. Sommigen bezitten die gave. Ze zijn gebedsnatuuren, die ongedwongen in de stemming der aanbidding en des smeekens overgaan. Maar ook dit is op verre na niet aller deel. De gedachten van velen dolen. Hun overleggingen zwerven af. Andere dingen bezetten hun geest. En nu moeten ze op een gegeven oogenblik plechtig bidden, voorbidden voor anderen. Wat ten gevolge heeft, dat ze niet zelden woorden gaan stamelen, zonder dat hun eigen hart in de ware biddende gestalte voor hun God is ingegaan.

En het derde bezwaar is, dat ook al zijn er gebedsopweelingen in het hart, zeer velen de gave der taal missen, om op staanden voet, al zulke opweelingen van het hart in zulk een vorm te kleeden, en in zulk een taal te uiten, dat er gebed ook in het biddende woord zij, en de taal hun biddens werkelijk het plechtige en het roerende van het gebed behoude.

Deze bezwaren nu drukken niet zoo sterk, bij een kort gebed, als men een vergadering opent, of aan tafel voorbidt. Dan toch verstaat een ieder, wat de zaak is waarvoor men bidt, en zijn de gewone bewoordingen, om deze zaak in uit te spreken, zoo bekend en gewoon, dat slechts weinigen hierbij moeite ondervinden.

Ook is de kring dan kleiner, en de spanning daardoor zooveel minder.

Maar als er sprake is van een gebed der gemeente, in haar groote samenkomsten, dan wordt die spanning veel sterker, is het feitelijk voor God staan veel moeilijker, en de taal veel ongewoner.

Feitelijk komt dit gemeene gebed in de gemeente Gods er dan ook veelal op neer, dat de voorbiddend de gemeente meer getuige laat zijn van *zijn bidden*, dan dat er waarlijk een *voorbiddend* zou zijn, die zelf wegvat, en de gemeente bidden laat door zijn mond.

Dit maakt dan, dat het gebed te veel een betuiging, een redeneering, een biddende resümee der predikatie wordt, en dat er van een afsmekken, van een afbidden van iets ternaauwroed sprake is.

Indien men, na afloop van zulk een gebed, een pauze hield, en een ieder de vraag liet beantwoorden: *Wat hebt ge nu van uw God afgebeden?* zoo kan men zeker zijn, dat in verreweg de meeste gevallen, schier niemand zou weten te antwoorden.

Iets wat men nu den voorbiddend niet te hard moet aarekenen; want voorbidden in een gemeente is zoo uiterst moeilijk. Maar wat toch toont, dat er aan zulk gemeenschappelijk bidden in menig gebed iets knipt.

En dan komt hier nog iets anders bij, dat we noode aanstippen, maar toch niet geheel verzuigen mogen, t. w. dat er in zulk een vrij gemeenschappelijk gebed voor den voorbiddend allicht zekere verzoeking tot zonde schuilt.

Men kent de uitdrukking: «mooi bidden», een uitdrukking die niet zeer heilig is, maar die dan toch uitdrukt, dat iemand de gave bezit, om in roerende taal alroed in het gebed voor te gaan, dat het hem gelukt, anderen in zijn gebed mee te nemen, zoodat ze ook zelve in biddende stemming geraaken, en voelen dat ze gebeden hebben.

Dat vindt de gemeente dan terecht heerlijk. Soms is het een verademing op die manier eens samen te kunnen bidden.

Maar . . . en dit vergete men niet, dat «mooie bidden» wekt maar al te dikwijls de ijdelheid in den voorbiddend op. Hij merkt allengs, dat hij deze kunst verstaat. Hij komt er achter, dat die gave hem gegeven is. En gelijk elk talent, zoo poogt nu ook de gebedsgave hem te verlokken, dat hij er eigen eer in ga zoeken. En al is het dan, dat hij waarlijk biddende, roerende, hartaangrijpende en zielmeelende pende taal sprak, dan heeft hij toch zijn loon weg, en is zijn gebed bezoedeld voor God gekomen.

Zij die gewoon zijn, het voor een zoo uitgemaakte zaak te houden, dat een formu-

liergebed God bidden vooral moet spreken de schaduw van gemeente in Zeker het gebed is we ken zouden waanden, dat waarlijk uitst lige was.

Dn

Dr. Duker aflevering van Voetius in he

Hij behande 1618—1634. ring en clas tus' arbeid in en ten leste en zijn roepi ten slotte ee bijlagen ook

Het eerste thans mag v wat we in d dat de beverk righeid en o zoekt.

Wij, Geref dan ook voo noeg danken.

Geen ouzer tereen, en ond zoo overlade mand voorsu derzoek en a kan, komt h zoo brooddoe lang zou geto besten en kun loog uit den gelijkend bet teekenen.

Voetius is v grootheid.

Zijn werken voor de mees baar. Zijn i meesten niet

Daardoor k andere theok meest buiten thans zijn tw niet veel onde

Thans ech zijn invloed o

Nog onlang hoe wie in de kostelijken sch

Men vraagt alle Gereform nitsluitend aan te schenken